

<https://doi.org/10.7251/EMC2402721M>

UDK: 502.131.1:343.533(4-672EU)

Datum prijema rada: 12. maj 2024.

Submission Date: May 12, 2024

Datum prihvatanja rada: 15. decembar 2024.

Acceptance Date: December 15, 2024

Časopis za ekonomiju i tržišne komunikacije
Economy and Market Communication Review

Godina/Vol. XIV • Br./No. II
str./pp. 721-735

STRUČNI RAD / PROFESSIONAL PAPER

KAZNENA DJELA PROTIV OKOLIŠA U EUROPSKOJ UNIJI, PRIJETNJA OPSTANKU, TE RIZIK ZA PODUZEĆA I MENADŽMENT

Goran Matijević

Doktor ekonomskih znanosti, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska uprava požeško-slavonska, Požega, Hrvatska; gmatijevic1974@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-6554-424X

Željko Đurić

Doktor tehničkih nauka, Univerzitet u Istočnom Sarajevu – Fakultet za proizvodnju i menadžment Trebinje, Trebinje, Bosna i Hercegovina; zeljko.djuric@fpm.ues.rs.ba; ORCID ID: 0000-0003-2335-1041

Martina Matijević

Studentica Fakulteta pravnih nauka, Panevropski univerzitet Banja Luka, Banja Luka, Bosna i Hercegovina; mmatijevic2001@gmail.com; ORCID ID: 009-0001-2721-2180

Sažetak: Rast svjetske populacije, razvoj gospodarstva, globalizacija i industrijalizacija, utrka za kapitalom, posebice posljednjih 100 godina, sa sobom su uz dobrobiti koje su donijele stanovništvu svijeta, uzrokovale i brojne probleme, koji ranije nisu bili poznati. To se u kontekstu ovog rada prije svega očituje u zagađenju atmosfere, hidrosefere, biosfere te uništavanju biljnog i životinjskog svijeta. Sve to utjecalo je na zdravlje i opstanak ljudi kroz tzv. prekidanje brojnih lanaca u prirodi, koji kada funkcioniraju omogućavaju normalan život. Problem ovih kaznenih djela, uz svijest onih koji bi ih sprječavali, je suprotnost težnjama s onima koji bi stjecali kapital. Kaznena djela protiv okoliša, dospjela su među najunosnije aktivnosti organiziranog kriminaliteta u svijetu, i treća su najraširenija kriminalna aktivnost, s godišnjim porastom od 3-5%, te štetama od 110 do 280 milijardi dolara. Nepropisno prikupljanje, prijevoz, odlaganje otpada, nezakonite emisije ili ispuštanje tvari u atmosferu, neka su od kaznenih djela čiji broj iz godinu u godinu raste, kao i stalna potreba za prćenjem stanja i donošenjem propisa s ciljem prevencije i suzbijanja ovih pojava. Na te rizike reagirala je i Europska unija, te 2024. godine, poboljšala pravnu regulativu i uvela strože sankcije s proširenim popisom kaznenih djela protiv okoliša, što bi za rezultat trebalo imati manji broj ovih kaznenih djela ali i čišću i zdraviju životnu sredinu. Rad definira problematiku zaštite okoliša kroz lupu novog zakonodavstva, donosi prikaz zakonodavnog okvira i osnovne pojmove na razini Europske unije i Republike Hrvatske vezane uz kaznena djela protiv okoliša, utvrđuje najbrojnija u Republici Hrvatskoj, te predlaže mjere prevencije čime nastoji podići razinu svijesti kod menadžmenta i šire javnosti o opasnostima i nužnosti borbe protiv istih.

Ključne riječi: okoliš, rizik, kaznena djela, kriminalitet.

JEL: G32.

UVOD

Prema odredbama Zakona o zaštiti okoliša Republike Hrvatske (Hrvatski Sabor, 2018) i Pravilnika o mjerama otklanjanja štete u okolišu i sanacijskim programima (Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva RH-e., 2008), okoliš (životna sredina) je prirodno okruženje organizama i njihovih zajednica uključivo i čovjeka, koje omogućuje njihovo postojanje i njihov daljnji razvoj: zrak, vode, tlo, zemljina kamena kora, energija te materijalna dobra i kulturna baština kao dio okruženja kojeg je stvorio čovjek; svi u svojoj raznolikosti i ukupnosti uzajamnog djelovanja. Za okoliš se može reći i da je izraz prirodnih i vještački stvorenih odnosa koji u sklopu biosfere (ekosfere) omogućavaju opstanak postojećih živih organizama (Ministarstvo zaštite okoliša i zelene tranzicije RH-e, 2024). Prosesi u okolišu odlikuju se velikom varijabilnošću i heterogenošću u vremenu i prostoru, što je rezultat djelovanja stalno promjenjivog kompleksa ekoloških uvjeta. Tim uvjetima se prilagođavaju biljni, životinjski svijet, ali i populacija ljudi. Nagla industrijalizacija iz 20. stoljeća, urbanizacija, porast broja stanovnika na zemlji, a samim time veća potreba za hranom i energijom utječu na to da je planeta Zemlja sve više ugrožena, a time i opstanak brojnih biljnih, životinjskih vrsta, ali i čovjeka (primjerice globalno zatopljenje, nedostatak pitke vode). Za ovu problematiku možemo reći da nije nastala (u najvećem djelu) težnjama pojedinaca da svjesno čine kaznena djela, već su produkt kako je navedeno težnji čovječanstva za napredkom i zadovoljenjem što većeg broja životnih potreba. Na tom planu, u svijetu se provode brojne aktivnosti s ciljem održivog razvoja (razvoj koji zadovoljava potrebe današnjice, a istovremeno ne ugrožava mogućnost budućih generacija da zadovolje svoje potrebe) i umanjenja štetnih utjecaja na okoliš, a o njihovom uspjehu ovisit će opstanak čitavog čovječanstva. No, to nije tema ovog rada, pa se nećemo na njoj dugo zadržavati. Naime, dio nesavjesnih ljudi kako kod nas, tako i u inozemstvu, bilo razvijenim ili slabije razvijenim zemljama, unatoč u najvećem postotku svjesnosti o utjecaju na okoliš, čini brojna kaznena djela i prekršaje čije posljedice imaju izravan utjecaj na okoliš i pri tome sebi pribavljaju nezakonitu i nepripadnu dobit. S obzirom na tematiku kojom se rad bavi, ovdje donosimo definiciju kaznenih (krivičnih) djela koja su takva ponašanja čovjeka kojim se povređuju vrijednosti koje predstavljaju temelje društva, bez kojih društvo ne bi moglo opstati ili bi bila ugrožena njegova sigurnost (tzv. naročito vrijedna pravna dobra). I iz samog opisa pojma kaznenog djela, vidljivo je da i kazneno zakonodavstvo, u pojmu kaznenog djela ukazuje na „*opstanak društva ili njegovu sigurnost*“, pa se s pravom (uz naravno posljedice koje izazivaju) ponašanja protivna održivom razvoju, definiraju kao kaznena djela protiv okoliša (Europsko vijeće i Vijeće Europke unije, 2024). Kaznena djela protiv okoliša danas predstavljaju jedno od najprofitabilnijih i najbrže rastućih područja međunarodne kriminalne aktivnosti. Kao temeljni pokretači ove vrste kriminala ističu se rastuće globalne potrebe za prirodnim resursima, ekonomska korist koja uključuje mogućnost visokog profita te regulatorne manjkavosti kako u nacionalnom tako i u međunarodnom zakonodavstvu, ali i u njegovu izvršenju. (Pleić, 2016) Ekološka sigurnost (u funkciji zaštite okoliša, odnosno životne sredine) je novi – suvremeni oblik sigurnosti nastao kao potreba sprečavanja i sankcioniranja prekršaja i kaznenih djela protiv okoliša, te podizanja ukupne razine svijesti o potrebi zaštite životne sredine. Ima globalnu dimenziju, o čemu svjedoče brojne internacionalne i nacionalne aktivnosti, od rezolucija, direktiva i uredbi, od kojih je posljednja i najznačajnija u EU (Direktiva 2008/99/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 19. studenoga 2008., o zaštiti okoliša putem kaznenog prava i

izmjene iste iz 2023. godine (Europski Parlament, 2023)) kojima je Europski Parlament usvojio prošireni popis kaznenih djela protiv okoliša i sankcija, koji su sve zemlje članice dužne inkorporirati u svoje zakonodavstvo. U Republici Hrvatskoj, Kaznenim zakonom, kaznena djela protiv okoliša propisana su u glavi XX i ima ih ukupno 20. (Hrvatski sabor, 2024) U desetogodišnjem razdoblju od 2013. do 2023. godine najbrojnije kazneno djelo protiv okoliša u Republici Hrvatskoj bilo je Ubijanje ili mučenje životinja (985), zatim ga slijedi Protuzakoniti lov i ribolov (900), Protupravna eksploatacija rudnog blaga (289) itd. (Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, 2024)

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Predmet istraživanja ovog rada bio je istražiti pravni okvir vezan za kaznena djela protiv okoliša, njegove pojmove i utjecaj na zajednicu.

Cilj rada je ispitati stanje sigurnosti u Republici Hrvatskoj (u daljnjem tekstu RH) kroz analizu pokazatelja o kretanju broja kaznenih djela, utvrditi najbrojnija kaznena djela, moguće oblike prevencije, te menadžerima, stručnoj i ostaloj javnosti ukazati na štetne posljedice činjenja ovih kaznenih djela po pojedince, tvrtke ali i zajednicu u scjelini. Naime, većina kaznenih djela protiv okoliša čini se i s namjerom menadžera ili osoba zaposlenih u tvrtkama, (olako držeći da se nikada neće otkriti) pa je očito (a na što ukazuju i ranija istraživanja) da je nužan znanstveno stručni rad na planu utvrđivanja stanja ove vrste kriminaliteta, uzroka i povoda, te posljedica, i o njima informiranja stručne i šire javnosti. U radu je korištena je opća metoda i to metoda studije slučaja, a kao pomoćna metoda analize sadržaja, kojom je analizirano nekoliko grupa pokazatelja iz kojih se moglo kvalitetno izvesti zaključak istraživanja.

KAZNENA DJELA PROTIV OKOLIŠA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Kaznena djela protiv okoliša propisana su u glavi XX Kaznenog zakona Republike Hrvatske i prema zakonskom rješenju koje je na snazi, a trenutno ih je propisano 20 i to:

Tablica 1. Kaznena djela protiv okoliša prema trenutno važećim odredbama Kaznenog zakona RH-e

Onečišćenje okoliša	Ugrožavanje okoliša radioaktivnim tvarima	Protuzakonito unošenje u okoliš divljih svojti ili GMO-a
Ispuštanje onečišćujućih tvari s plovnog objekta	Ugrožavanje bukom, vibracijama ili neionizirajućim zračenjem	Protuzakoniti lov i ribolov
Ugrožavanje okoliša postrojenjem	Uništavanje zaštićenih prirodnih vrijednosti	Ubijanje ili mučenje životinja
Ugrožavanje ozonskog sloja	Uništavanje staništa	Prenošenje zaraznih bolesti životinja i organizama štetnih za bilje
Ugrožavanje okoliša otpadom	Trgovanje zaštićenim prirodnim vrijednostima	Proizvodnja i stavljanje u promet štetnih sredstava za liječenje životinja
Nesavjesno pružanje veterinarske pomoći	Pustošenje šuma	Promjena vodnog režima
Protupravna eksploatacija rudnog blaga	Protupravna gradnja	Teška kaznena djela protiv okoliša

Izrada: Autori, prema Kaznenom zakonu Republike Hrvatske, 2023.

Protupravna eksploatacija rudnog blaga	10	134	1	3	116	2	7	3	9	-	4	289
Protupravna gradnja	26	6	8	15	11	11	12	12	15	27	25	168
Ugrožavanje okoliša postrojenjem	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2
Ukupno kaznenih djela protiv okoliša	389	369	258	178	265	200	196	142	258	254	232	2841
Ukupno svih kaznenih djela	62	56	59	55	51	51	55	52	54	53	59	617
	708	851	233	824	287	287	994	082	250	131	262	868

Izrada: autori, prema MUP-a, RH-e, 2023.

Grafikon 1. Kretanje broja kaznenih djela protiv okoliša u RH 2013-2023

Izrada: autori, prema MUP-a, RH-e, 2023.

Promatrano prema mjestima – prostoru događanja, i to prema Županijama u Republici Hrvatskoj, uočava se da je najveći broj kaznenih djela protiv okoliša u posljednjih desetak godina evidentiran na području Osječko-baranjske, Zagrebačke, Istarske, Splitsko-dalmatinske i Sisačko-moslavačke županije. Promatrajući prostorni smještaj Nacionalnih parkova i Parkova prirode u Republici Hrvatskoj, vidljivo je da se velik broj kaznenih djela događao u županijama gdje su isti smješteni (Kopački rit, Lonjsko polje, Biokovo, Ivančica, Učka), što je moglo imati nesagledive i dugoročne posljedice po okoliš.

Najbrojnija kaznena djela protiv okoliša

Iz tablice 1., vidljivo je da su u razdoblju od 2013. do 2023. godine, najbrojnija kaznena djela protiv okoliša bila: *Ubijanje ili mučenje životinja* (985), *Protuzakonit lov i ribolov* (900), *Protupravna eksploatacija rudnog blaga* (289) i *Protupravna gradnja* (168). Iz samih je naziva vidljivo da sva ova kaznena djela, a posebice *Protupravnu eksploataciju rudnog blaga* i *Protupravnu gradnju*, mogu počiniti i za nju biti odgovorne osobe u poduzećima, koje nesavjesnim djelovanjem, nepoznavanjem propisa ili olako držeći da neće biti otkriveno kazneno djelo mogu nanijeti značajnu štetu poduzećima u kojima su zaposleni (uz šticeeno dobro u okolišu).

Kazneno djelo Ubijanje ili mučenje životinja čini onaj tko usmrti životinju bez opravdanog razloga ili je teško zlostavlja, nanosi joj nepotrebne boli ili je izlaže nepotrebnoj patnji. (Propisana kazna za počinitelja je kazna zatvora do jedne godine, a

ako je kazneno djelo počinjeno iz koristoljublja, kaznit će se kaznom zatvora do dvije godine.) Također tko iz nehaja uskratom hrane ili vode ili na drugi način izloži životinju tegobnom stanju kroz dulje vrijeme, kaznit će se kaznom zatvora do šest mjeseci. Životinje će biti oduzete. Najveći broj ovih kaznenih djela u promatranom razdoblju ovog rada (2013-2023) evidentiran je 2013. godine i to njih 114, zatim 2018., i 2921. godine po 111, 2020. godine, 100 itd.

Grafikon 2. Županije s najvećim brojem kaznenih djela protiv okoliša u RH 2012-2023

Izrada: autori, prema MUP-a, RH-e, 2023.

Kazneno djelo Protuzakonit lov i ribolov čini onaj tko lovi divljač u vrijeme lovostaja ili na području na kojem lov nije dopušten ili lovi bez položenog lovačkog ispita, za što će biti kažnjen kaznom zatvora do jedne godine. A tko lovi divljač, ribu ili druge slatkovodne ili morske organizme na način ili sredstvima kojima se oni masovno uništavaju ili upotrebom nedopuštenih pomoćnih sredstava, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine. Također zabranjeno je i trajno iznošenje iz zemlje vrhunskih trofeja divljači u inozemstvo, za što je propisana kazna zatvora do jedne godine. Svi predmeti namijenjeni ili uporabljeni za počinjenje kaznenog djela i ulov će se oduzeti. Najveći broj ovih kaznenih djela u promatranom razdoblju ovog rada (2013-2023) evidentiran je 2013. godine i to njih 174, zatim 2014. godine, 122, 2015. godine 116 itd. U kontekstu ovog rada i ekonomije kao primarne teme, o ovom kaznenom djelu i kako ga ne činiti trebaju voditi računa menadžeri i odgovorne osobe u hotelsko, turističkim centrima koja imaju u svojim sadržajima lov i ribolov, na koje se također odnosi ovaj i drugi niz propisa o zaštiti divljači, kako sebi i svom poduzeću ne bi nanijeli financijsku i drugu štetu.

Protupravnu eksploataciju rudnog blaga kao kazneno djelo čini onaj tko protivno propisima obavlja eksploataciju rudnog blaga i time prouzroči znatnu štetu, za što je za počinitelje propisana kazna zatvora do tri godine. Također, tko protivno propisima obavlja eksploataciju rudnog blaga u području koje je propisom ili odlukom nadležnog tijela proglašeno zaštićenom prirodnom vrijednosti, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina. Predmeti namijenjeni ili uporabljeni za počinjenje kaznenog djela ili nastali počinjenjem kaznenog djela će se oduzeti. Kod ovog kaznenog

djela je kažnjiv i pokušaj. Prvim stavkom ističe se zabrana eksploatacije rudnog blaga protivna propisa, odnosno u prvom redu i najčešće se radi o potrebnim dozvolama i koncesijama za iskope, bušenja, kamenolome i dr., te s njima povezanim propisima koji uređuju te djelatnosti. Drugim stavkom zabranjuju se navedene aktivnosti u zaštićenim područjima (nacionalnim parkovima, parkovima prirode itd.). Ove odredbe posebno moraju poznavati menadžment i odgovorne osobe u poduzećima koje se bave ovakvim radovima, koji na našem prostoru nisu rijetki. Jer u protivnom mogu nastati nesagledive posljedice po poduzeće, kako u pogledu ugleda, ali i oduzimanja imovinske koristi stečene nezakonitim radnjama, ali i predmeta koji su uporabljani za kazneno djelo, što su najčešće skupocjeni specijalizirani strojevi. Najveći broj ovih kaznenih djela u promatranom razdoblju ovog rada (2013-2023) evidentiran je 2015. godine i to njih 134, zatim 2017. godine, 116, 2021. godine 9 itd.

Kazneno djelo Protupravne gradnje u RH-oj, čini onaj tko protivno propisima gradi građevinu u području koje je propisom ili odlukom nadležnog tijela proglašeno zaštićenom prirodnom vrijednosti, kulturnim dobrom ili drugim područjem od posebnog interesa za državu, a propisana kazna za počinitelja je kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina. I ovog posebno moraju biti svjesni menadžeri i odgovorne osobe u građevinskim poduzećima kojih je velik broj na našim prostorima, a uz sankciju, u korelaciji s Zakonom o gradnji, najčešća posljedica je i rušenje bespravno sagrađenog objekta, za koji se u pojedinim slučajevima uložilo više milijuna bilo eura, kuna ili maraka, što i veća poduzeća može dovesti do ozbiljnih problema u poslovanju i uzrokovati stečaj. Najveći broj ovih kaznenih djela u promatranom razdoblju ovog rada (2013-2023) evidentiran je 2022. godine i to njih 27, zatim 2013. godine, 26, 2023. godine 25 itd. Problematika bespravne gradnje koju obuhvaća Zakon o gradnji i dio koji ne obuhvaća Kazneni zakon, daleko je složeniji i ima velik utjecaj na okoliš kako u Hrvatskoj, tako i u okolnim zemljama, gdje se nalaze brojni nelegalno izgrađeni objekti, bez adekvatne komunalne i druge infrastrukture. U razdoblju od 2012., godine do danas prema nekim procjenama legalizirano je više od 900 000 nelegalno izgrađenih objekata u Republici Hrvatskoj, a i dalje se procjenjuje da ih je velik broj i da investitori i nadalje posežu za ilegalnom gradnjom.

REZULTATI POLICIJSKIH AKTIVNOSTI I ŠTETE NASTALE KAZNENIM DJELIMA PROTIV OKOLIŠA

Prema podacima Interpola i Programa Ujedinjenih naroda za okoliš, kaznena djela protiv okoliša, treća su najraširenija kriminalna aktivnost na svijetu s godišnjim porastom od 5-7% (što predstavlja 2-3 puta veću stopu rasta od globalnih ekonomija) i svaku godinu uzrokuju štetu od 110 do 281 milijardu dolara. (Europska komisija, 2021)

Rezultati policijskih aktivnosti u EU ukazuju da je 2022. godine:

- 401 osoba uhićena zbog kaznenih djela protiv okoliša,
- da je ukupna vrijednost zapljena u tim kaznenim djelima 15 milijuna eura, da je zaplijenjeno:
  - 334 620 tona otpada – otpad kojim se nezakonito trgovalo uključuje plastiku, metalni e-otpad, tekstil, papir i miješani otpad i 3 plovila
  - 639 980 kg fluoriranih plinova, čija je vrijednost 12 529 302 eura – F-plinovi moćni su staklenički plinovi s potencijalom zagrijavanja čak većim

od ugljikova dioksida

- 1023 ugrožene vrste divlje faune i flore – uključujući: 5 slonovskih kljova, 386 ptica, 15 jaja papiga, 16 rogova nosoroga, 186 peraja morskih pasa, 72 kornjače, 37 gmazova, 113 koraljnih predmeta, 179 leptira, 14 sisavaca.
- 1255 kg juvenilnih jegulja, vrijednih 1,9 milijuna eura – dugačke su 75 – 90 mm, a uglavnom se prodaju u Aziji kao hrana. (Europsko vijeće, 2023)

Tablica 3. Procijenjeni troškovi (prihod i gubitak) po okvirnim kategorijama kaznenih djela protiv okoliša.

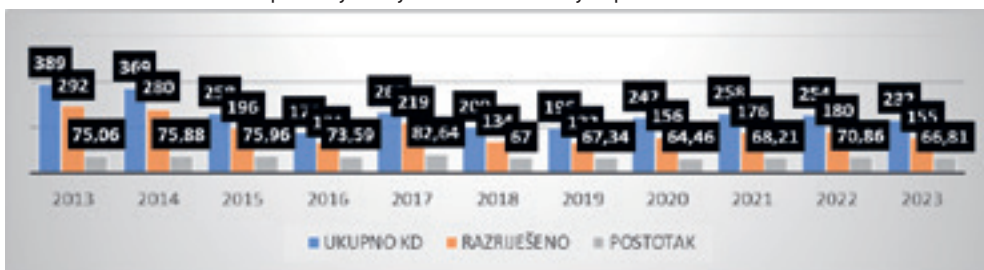
Okvirna kategorija kaznenog djela protiv okoliša	Procijenjeni troškovi (u milijardama USD)
Kaznena djela u kojima su žrtve divljih životinja	7-23
Kaznena djela u šumama (uključujući korporativni kriminal i nezakonitu sječu)	50,7-152
Illegalni ribolov	11-23,5
Kaznena djela vezana uz otpad	10-12
Illegalno rudarenje	12-48

Izrada: autori prema: (Bytygi & Moran, 2023)

Uz prethodno opisane, dijelom mjerljive pokazatelje, za istaći je da su tu i posljedice kaznenih djela protiv okoliša koje su teško mjerljive, a u značajnoj mjeri utječu na okoliš, a to su: povećanje razine onečišćenja, uništavanje divlje flore i faune, smanjenje bioraznolikosti, poremećena ekološka ravnoteža i rizici za ljudsko zdravlje.

Kao i kod svih kaznenih djela, tako i kod kaznenih djela protiv okoliša, nisu svi počinitelji istih otkriveni, odnosno kaznena djela razriješena, a postotak razriješenosti u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2013. do 2023. godine kreće se od 64.46% u 2020. godini (najniži), do 82.64% u 2017. godini (najviši). Dakle, u tom razdoblju prosječno 30-35% počinitelja nije otkriveno, što predstavlja jedan od slabijih rezultata otkrivačke djelatnosti. Naime, većina ostalih kaznenih djela u RH-e, ali i EU (i Europsko vijeće ističe da je ova kaznena djela teže otkriti, a počinitelji goniti) imaju znatno veći stupanj razriješenosti.

Grafikon 3. Ukupan broj i razriješenost kaznenih djela protiv okoliša u RH 2012-2023

Izrada: autori, prema MUP-a, RH-e, 2023.

Procijenjena materijalna šteta u kaznenim djelima protiv okoliša u Republici Hrvatskoj u promatranom razdoblju (2013-2023), kretala se od 2 milijuna kuna (najniža) u 2018. godini, do 24,7 milijuna kuna (najviša) u 2014. godini. Ostali pokazatelji prikazani su u sljedećoj tablici.

Tablica 3. Procijenjen šteta nastala kaznenim djelima protiv okoliša u RH 2013-2023.

Godina	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Visina štete (u milijunima kuna)	3,3	11,9	4,0	3,4	17,8	2,0	3,2	9,5	4,0	24,7	5,8

Izrada: autori, prema MUP-a, RH-e, 2023.

EUROPSKA UNIJA I PROBLEMATIKA ZAŠTITE OKOLIŠA PUTEM KAZNENOG ZAKONODAVSTA

Na razini EU, danas je više od 250 zakonodavnih instrumenata, u najvećeme djelu direktiva (koje su čalnice dužne provoditi i implementirati u svoje zakonodavstvo) kojima su utvrđeni standardi i ograničenja vezana uz različita područja zaštite okoliša. Najveći broj aktivnosti na prevenciji kaznenih djela protiv okoliša i zaštite okoliša poduzimao se u posljednjih tridesetak godina. Kako i na razini zemalja članica, tako i na razini EU, brojna su područja zaštite okoliša i životne sredine pokrivena brojnim obvezujućim zakonskim odrednicama. No, kako nam je tema ovog rada kazneno zakonodavstvo i okoliš, zadržat ćemo se na tom području. Najvažnija direktiva vezana uz tematiku ovog rada je Direktiva 2008/99/EZ. Nju su kako bi poboljšali zaštitu okoliša, EU Parlament i Vijeće donijeli krajem 2008. godine, a odnosi se na zaštitu okoliša putem kaznenog prava (Europsko vijeće i Vijeće Europe unije, 2024). Direktivom se propisuju kategorije kaznenih djela protiv okoliša, te obvezuju sve članice EU (RH-a ju je u svoje zakonodavstvo implementirana 2013. godine), da u svoja kaznena zakonodavstva implementiraju i kriminaliziraju ponašanja koja štete okolišu, te propišu odvratajuće sankcije za pravne i fizičke osobe koje ista čine. Navedenom direktivom države članice trebale su osigurati da sljedeće sljedeće radnje predstavljaju kazneno djelo ako se počine protuzakonito i namjerno ili barem iz krajnje nepažnje:

- ispuštanje, emisija ili uvođenje količine tvari ili ionizirajućeg zračenja u zrak, tlo ili vodu, što uzrokuje ili bi moglo uzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu osobe ili značajnu štetu za kakvoću zraka, kakvoću tla ili kakvoću vode, ili za životinje i biljke;
- sakupljanje, prijevoz, uporaba ili zbrinjavanje otpada, uključujući nadzor nad takvim postupcima te kontrolu lokacija zbrinjavanja, i uključujući radnje koje poduzimaju posrednik ili trgovac (gospodarenje otpadom), koje uzrokuje ili bi moglo uzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu osobe ili značajnu štetu za kakvoću zraka, kakvoću tla ili kakvoću vode, ili za životinje i biljke;
- otpremanje otpada, ako ta aktivnost pripada u područje primjene članka 2. stavka 35. Uredbe (EZ) br. 1013/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. lipnja 2006. o pošiljkama otpada i u količini većoj od neznatne, bilo da se radi o pojedinačnoj pošiljki ili o više pošiljaka za koje se čini da su povezane;
- rad postrojenja u kojem se odvija opasna djelatnost ili u kojem su pohranjene ili se koriste opasne tvari ili pripravci, i koji izvan postrojenja uzrokuje ili bi mogao uzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu osobe ili značajnu štetu za ka-

- kvoću zraka, kakvoću tla ili kakvoću vode, ili za životinje i biljke;
- e. proizvodnja, prerada, rukovanje, korištenje, držanje, skladištenje, prijevoz, uvoz, izvoz ili odlaganje nuklearnih materijala ili drugih opasnih radioaktivnih tvari koje uzrokuju ili bi mogle uzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu osobe ili značajnu štetu za kakvoću zraka, kakvoću tla ili kakvoću vode, ili za životinje i biljke;
  - f. ubijanje, uništavanje, posjedovanje ili uzimanje jedinki zaštićenih vrsta divlje faune ili flore, osim u slučajevima kada se radi o neznatnim količinama takvih jedinki i radnja ima neznatni utjecaj na stanje očuvanja vrste;
  - g. trgovanje jedinkama zaštićenih vrsta divlje faune ili flore ili njihovim dijelovima ili prerađevinama, osim u slučajevima kada se radi o neznatnim količinama takvih jedinki i radnja ima neznatni utjecaj na stanje očuvanja vrste;
  - h. svako ponašanje koje uzrokuje značajno narušavanje staništa unutar zaštićenog područja;
  - i. proizvodnja, uvoz, izvoz, stavljanje na tržište ili korištenje tvari koje oštećuju ozonski sloj.

Imajući na umu da je od donošenja Direktive 2008/99/EZ, prošlo više od 10 godina, u kojem razdoblju su brojne tehnologije uznapredovale, a s njima i pojedini oblici štetnih ponašanja po okoliš koja nisu bila propisana kao kažnjivi, EU je tijekom 2019. i 2020. godine, provela postupak provjere učinkovitosti Direktive o zaštiti okoliša putem kaznenog zakonodavstva i tom prilikom je zaključeno da je potrebno poboljšati pravni okvir za borbu protiv kaznenih djela protiv okoliša. Naime, učinak prve Direktive je bio ograničen kako navodi EU, jer je bio nizak stupanj uspješno istraženih, i s osuđujućom presudom dokazanih kaznenih djela protiv okoliša, njihov progon je složen, a dokazivanje teško. Nadalje, utvrđeno je da su izrečene kazne bile preniske te nisu imale utjecaj na ponavljače ili druge da ne čine ova kaznena djela, odnosno nisu imali utjecaj generalne prevencije.

Izmijenjenom se Direktivom iz 2024. godine, uvode nova kaznena djela (neka od novih kaznenih djela su nezakonita trgovina drvom, koja je jedan od glavnih uzroka deforestacije u nekim dijelovima svijeta, nezakonito recikliranje onečišćujućih dijelova brodova i ozbiljne povrede zakonodavstva o kemikalijama itd.), te je tako s postojećih devet, broj kaznenih djela povećan na osamnaest, ali i preciznije se definiraju kaznena djela protiv okoliša. Na taj način jasnije se definiraju i pojašnjavaju štetna i sada nezakonita ponašanja na štetu okoliša. Uočen problem niskih zapriječenih kazni kao odvraćajućeg elementa pokušat će se riješiti na sljedeći način, da se utvrđuju sljedeće kazne za fizičke osobe koje počine jedno od kaznenih djela obuhvaćenih direktivom:

- za namjerno počinjena kaznena djela koja prouzroče smrt bilo koje osobe – maksimalna kazna zatvora od najmanje deset godina;
- za kvalificirano kazneno djelo s katastrofalnim posljedicama, maksimalna kazna zatvora od najmanje osam godina;
- za kaznena djela počinjena barem iz krajnje nepažnje koja prouzroče smrt bilo koje osobe – maksimalna kazna zatvora od najmanje pet godina;
- za druga namjerno počinjena kaznena djela obuhvaćena zakonodavnim aktom – maksimalna kazna zatvora od najmanje pet godina ili najmanje tri godine.

- Direktivom se utvrđuju i sljedeće kazne za pravne osobe:
- za najteža kaznena djela – maksimalna novčana kazna u visini od barem 5 % ukupnog svjetskog prometa te pravne osobe ili, umjesto toga, od 40 milijuna eura;
- za sva druga kaznena djela – maksimalna novčana kazna u visini od barem 3 % ukupnog svjetskog prometa te pravne osobe ili, umjesto toga, od 24 milijuna eura.

Nova Direktiva propisuje i da je moguće počiniteljima naložiti i dodatne mjere, koje uključuju obvezivanje počinitelja da uspostavi prvobitno stanje okoliša ili nadoknadi štetu, isključenje počinitelja iz pristupa javnom financiranju ili povlačenje njegovih dozvola ili ovlaštenja. Analizom učinka i rada na prevenciji kaznenih djela uočen je i problem nedovoljne osposobljenosti tijela i službenika koji se bave ovim istragama, pa je propisano da će države članice EU morati osigurati osposobljavanja za one koji se bave otkrivanjem, dokazivanjem i presuđivanjem ovih kaznenih djela, što uključuje inspektore, policijske službenike, državne odvjetnike i sudce. Isto tako, nužno je da članice osiguraju dostatna sredstva i resurse za uspješnu provedbu Direktive. Zemlje članice EU imaju dvije godine da u svoje zakonodavstvo implementiraju novu Direktivu koja je dodatno kriminalizirala brojne radnje na štetu okoliša i životne sredine. Na taj način želi se zaustaviti negativan trend koji prati ova kaznena djela, odnosno njihov porast, nezakonito ponašanje pojedinaca i pravnih osoba s ciljem stjecanja nepripadne koristi uz ogromne štete po okoliš i zajednicu te održivost životne sredine. Brojne tvrtke iz raznih područja i njihovi menadžeri trebaju se dobro upoznati kako s novom direktivom, tako i s izmjenama nacionalnog zakonodavstva na planu prevencije kaznenih djela na štetu okoliša, kako sebe i svoje poduzeće ne bi doveli pod udar visokih sankcija propisanih Direktivom. (Europsko vijeće i Parlament, 2008)

PREVENCIJA KAZNENIH DJELA PROTIV OKOLIŠA

Prema definiciji EU prevencija kriminaliteta obuhvaća sve mjere kojima se smanjuje ili na drugi način pridonosi kvantitativnom i kvalitativnom smanjenju kriminaliteta i osjećaja nesigurnosti kod građana, bilo kroz izravno odvracanje od kriminalnih aktivnosti ili kroz politiku i intervencije osmišljene u cilju smanjenja potencijala za kriminal i uzroke kriminaliteta. To uključuje rad Vlade, nadležnih vlasti, agencija za kazneno pravo, lokalnih vlasti, udruga stručnjaka, privatnoga, dragovoljačkog i civilnog sektora, znanstvenika i javnosti, potpomognutih medijima” (Ministarstvo unutarnjih poslova RH-e, 2005).

Prevenција ovih kaznenih djela, sve je važnija zbog održivog razvoja i opstanaka zajednice koji je brojnim ugrožavanjima nesavjesnih pojedinaca značajno ugrožen. Najčešći direktni subjekti prevencije na ovom planu su Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja, Ministarstvo unutarnjih poslova i Ministarstvo pravosuđa i uprave.

Da bi se ova kaznena djela sa uspjehom sprječavala, otkrivala i dokazivala neophodno je poduzimati sljedeće *mjere prevencije*:

- od najmanje dobi djecu treba educirati o odgovornom ponašanju i zaštiti okoliša, uključivati u radionice i akcije na planu zaštite okoliša, jer pravilno stečene navike u najmlađoj dobi često su ispravan temelj za odgovorne buduće generacije;

- educirati svekoliku javnost o pojavnim oblicima ovih kaznenih djela, izmjenama i važećeg zakonodavstva, te mogućnostima prijave i nadležnosti za pojedina kaznena djela ili prekršaje;
- inspektore, policijske službenike, državne odvjetnike i sudce, educirati i osposobljavati s ciljem uočavanja pojava oblika ekološkog kriminaliteta te materijama koje ugrožavaju životnu sredinu, te načinima provođenja izvida kaznenih djela, prijavljivanja i dokazivanja istih;
- u odnosu na prethodnu točku, nužno je poticati znanstveno istraživački rad službenika iz ovih agencija koji će polučiti kvalitetne stručno-znanstvene radove koji će dati odgovore kako se metodološki nositi s ovim problemom, poput primjera; (Matijević & Peulić., 2018)
- policijske službenike poticati na prikupljanje obavijesti koja ukazuju na ugrožavanje životne sredine (divlje deponije, iskopi, trgovanje životinja i sl.), a na tom planu policija treba uspostaviti suradnju s nadležnim Inspektorima, ali i blisku suradnju sa Sigurnosnim službama;
- policajci na terenu, uz stalni nadzor koji provode trebaju vršiti i nadzor nad zaštitom životne sredine kroz vršenje ostalih poslova iz područja sigurnosti putem pozorničko-ophodne i drugih oblika djelatnosti;
- potrebno je provoditi ciljanje promidžbeno edukativne i informativne kampanje s ciljem edukacije šire javnosti o opasnostima ovih kaznenih djela i porukama kako ista ne činiti, odnosno uočena prijaviti nadležnima.
- državni odvjetnici i sudci u svom radu trebaju ustrajno i dosljedno poduzimati sve zakonske mogućnosti kako bi se dokazala ova kaznena djela, te izrekle odgovarajuće kazne počiniteljima koje će na iste utjecati da ponovno ne čine kaznena djela, a na ostale kao generalna prevencija. (Gaćeša, 2009)

ZAKLJUČAK

Iako neki autori navode da problem zaštite okoliša postoji odvajkada, izrazito je istaknut s početka 20. stoljeća do danas, kada posljedice neodgovornog i nezakonitog ponašanja u okolišu, uglavnom s ciljem stjecanja dobiti osjećaju ljudi širom svijeta. Uz pojedince i tvrtke, kaznena djela protiv okoliša sve češće čine i dobro organizirane i umrežene te dijelom po svijetu od vlada podržavane organizirane skupine, koje kršenjem propisa o okolišu i činjenjem kaznenih djela protiv okoliša, stječu enormnu dobit na štetu okoliša, a posljedično onda i na svo pučanstvo zemlje. Nedovoljna svijest o ovom problemu, često podcijenjen utjecaj na okoliš, ne educiranost istražnih tijela i neadekvatna zakonska rješenja u brojnim su zemljama svijeta prepreka (uz težnju onih kojih ih čine da steknu dobit) kvalitetnijoj borbi protiv kaznenih djela protiv okoliša. Sve to za rezultat ima da su ova kaznena djela dospjela na treće mjesto po brojnosti u svijetu. Republika Hrvatska u ukupnom broju kaznenih djela ne bilježi visoku stopu kaznenih djela protiv okoliša, ali se uočava i nedostatna razriješenost koja se po godinama kreće oko 70%, što je značajno ispod postotka razriješenosti za ostale vrste kaznenih djela. Kada tome pribrojimo i kaznena djela iz tzv. tamne brojke može se zaključiti da je stvaran broj ovih kaznenih djela kud i kamo veći, pa je potreban rad na produbljanju svijesti kod građana o njihovom prijavljivanju, te rad s nadležnim tijelima na edukaciji kako ista procesuirati, što je i smjernica nove Uredbe EU. EU

zakonodavstvo, kada je u pitanju kazneni progon za zaštitu okoliša predstavlja netom (početkom 2024) donijeta Direktiva koja postrožava kazne za počinitelje, te uvodi, odnosno proširuje popis kaznenih djela protiv okoliša. Zemlje članice dužne su istu u svoje zakonodavstvo implementirati u roku od vije godine, što će učiniti i RH-a. Direktiva predstavlja izvrstan temelj prema mišljenju brojnih stručnjaka, tako i autora ovog članka za uspješnu borbu protiv kaznenih djela protiv okoliša, ali prevencija je neizostavna. Samo dobrim odgojem, odgovornim i zajedničkim djelovanjem u zajednici, te reakcijom na počinjeno kazneno djela protiv okoliša stanje sigurnosti na ovom planu bit će popravljeno. Značaj ovog rada je u tome što se na jedinstven način pokušao prikazom kretanja stanja sigurnosti i aktualnih odredbi kaznenog zakonodavstva približiti ovoj tematici te menadžerima u tvrtkama, ali i svim djelatnicima ukazati, (ali i studentima ekonomije) da je granica od stjecanja profita do teških kaznenih djela vrlo meka i lako se prelazi. Ono što je možda do prije bilo nekažnjivo ili Inspekcije nije zanimalo, a radi se o šteti po okoliš (poput zahvata u okolišu kamenolomima, šljunčarama, otpadom) svakim danom sve će biti više od interesa Inspekcija i tijela progona. Visoke zapriječene kazne novom Direktivom mogu dovesti brojna poduzeća do stečaja, a oduzimanje predmeta kaznenog djela (poput radnih strojeva) dodatno onemogućiti poduzeća da se u budućnosti bave bilo kakvim gospodarskim aktivnostima. Sve to ne samo da je potrebno ukazivati menadžmentu i odgovornim osobama u poduzećima, već ovu materiju treba kao i brojne izučavati u rizik menadžmentu na studiju ekonomije. Za napomenuti je i internacionalizacija, naime sve uvezanijom i globalnom mrežom borbe protiv kriminala, i građani drugih zemalja poput primjerice BIH u EU mogu doći pod udar velikih sankcija za kaznena djela protiv okoliša.

LITERATURA

- Bytygi, V., & Moran, F. (15. 2 2023). The International Standards on the Protection of the Environment through Criminal Law - Special Focus on the EU Directive on Environmental Crime. *Pol. J. Environ. Stud.*, str. 1545-1554.
- Europska komisija. (15. 12 2021). *HR HR Ipeh EU*. Dohvaćeno iz Komunikacija EU Komisije u EU Parlamentu i Vijeću: <https://secure.ipex.eu/IPEXL-WEB/download/file/082d29087dc7d96c017dc7dbd8540093>
- Europski Parlament. (23. 3 2023). *IZVJEŠĆE o Prijedlogu direktive Europskog parlamenta i Vijeća o zaštiti okoliša putem kaznenog prava i zamjeni Direktive 2008/99/EZ*. Dohvaćeno iz Izvješća EU Parlamenta: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2023-0087_HR.html
- Europsko vijeće. (2023). Dohvaćeno iz <https://www.consilium.europa.eu/hr/infographics/eu-fight-environmental-crime-2022/#0>,
- Europsko vijeće i Parlament. (6. 11 2008). *Direktiva*. Dohvaćeno iz An official website of the European Union: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/ALL/?uri=CELEX%3A32008L0099>
- Europsko vijeće i Vijeće Europe nije. (7. 2 2024). *Kaznena djela protiv okoliša*. Dohvaćeno iz Naslovnica - politike: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/environmental-crime/>
- Gaćeša, D. (2009). *Prevencija kriminaliteta*. Banja Luka: Nezavisni univerzitet Banja Luka.
- Hrvatski Sabor. (27. 12 2018). *Zakon o zaštiti okoliša*. Dohvaćeno iz ZAKON. HR: <https://www.zakon.hr/z/194/Zakon-o-za%C5%A1titi-okoli%C5%A1a>
- Hrvatski sabor. (1. 4 2024). *Kazneni zakon RH*. Dohvaćeno iz ZAKON. HR: <https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>

- Matijević, G., & Peulić. (2018). Postupanje policije kod prekršaja iz Zakona o šumama te prekršaja i kaznenih djela povezanih s time. *Policija i sigurnost*, str. 250-261. Dohvaćeno iz https://policijska-akademija.gov.hr/UserDocsImages/06_nakladnistvo/policija_i_sigurnost/2018/02/G_Matijevic_V_Peulic_Postupanje_policije.pdf
- Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske. (30. 1 2024). *Statistika - Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske*. Dohvaćeno iz e-Građani: <https://mup.gov.hr/statistika-228/228>
- Ministarstvo unutarnjih poslova RH-e. (13. 7 2005). *Prevenција kriminaliteta u EU*. Dohvaćeno iz MUP Prevenција kriminaliteta: <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/Prevenција-kriminaliteta.pdf>
- Ministarstvo zaštite okoliša i zelene tranzicije RH-e. (12. 2 2024). *Okoliš*. Preuzeto 2024 iz Pojmovnik: <https://www.haop.hr/hr/pojmovnik/pojmovnik>
- Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva RH-e. (15. 12 2008). *Narodne novine*. Preuzeto 2024 iz Pravilnik o mjerama otklanjanja štete u okolišu i sanacijskim programima: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_12_145_3992.html
- Pleić, M. (5. 5 2016). Kazneni progon i istraživanje kaznenih djela protiv okoliša. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, str. 601-622. Dohvaćeno iz <https://hrcak.srce.hr/157719>
- Uremović, N., Matijević, G., & Jovanović, M. (13. 12 2022). Zaštita proračuna Europske unije djelovanjem Ureda europskog javnog tužitelja - EPPO. (A. Vidović, Ur.) *Časopis za ekonomiju i tržišne komunikacije*, str. 629-641.

CRIMINAL OFFENSES AGAINST THE ENVIRONMENT IN THE EUROPEAN UNION, THREAT TO SURVIVAL, AND RISK FOR THE COMPANY AND MANAGEMENT

Goran Matijević

Doctor of Economics, Ministry of the Interior of the Republic of Croatia, Police Department of Požega-Slavonia, Požega, Croatia; gmatijevic1974@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-6554-424X

Željko Đurić

Doctor of Technical Sciences, University of East Sarajevo – Faculty of Production and Management Trebinje, Trebinje, Bosnia and Herzegovina; zeljko.djuric@fpm.ues.rs.ba; ORCID ID: 0000-0003-2335-1041

Martina Matijević

Student of the Faculty of Law, Pan-European University Banja Luka, Banja Luka, Bosnia and Herzegovina; mmatijevic2001@gmail.com; ORCID ID: 009-0001-2721-2180

Summary: *World population growth, economic development, globalization, and industrialization, the race for capital, especially in the last 100 years, have caused numerous benefits to the world's population. But they have also caused many problems which were previously unknown. In the context of this paper, the primary focus is on the pollution of the atmosphere, hydrosphere, and biosphere and the destruction of plant and animal life. The latter affected the health and the survival of people by breaking numerous food chains in nature. The goal of those who are trying to prevent the negative effects is different from the goal of those who wish to acquire capital. Crimi-*

nal offenses against the environment are among the most profitable organized crimes in the world. The latter presents the third most widespread criminal activity, with an annual increase of 3-5%. It has alarmingly reached 110 to 280 billion dollars in damage. Improper waste collection, waste transport, and disposal, illegal emissions, or release of substances into the atmosphere are some of the crimes that are annually increasing, along with the constant need to monitor the situation and pass regulations to prevent and suppress these occurrences. The European Union reacted to these risks, and in 2024, improved the legal regulations, and introduced stricter sanctions with an expanded list of criminal offenses against the environment, which aim to result in a lower number of these criminal offenses, but also a cleaner and healthier environment. The paper defines the issue of environmental protection through the lens of new legislation, provides an overview of the legislative framework and the basic terms at the level of the European Union and the Republic of Croatia related to criminal offenses against the environment, identifies the most numerous ones in the Republic of Croatia, and proposes prevention measures which aim to raise the level of awareness among management, the public and highlight the need to fight against them.

Keywords: *environment, risk, criminal acts, criminality.*

JEL: G32.

